

Jaarverslag Stigas 2018

'Sectorspecialisatie en integrale benadering van preventie en verzuim maken de sectoraanpak voor duurzame inzetbaarheid uniek'

gezond, vitaal en veilig werkt

Dit is een uitgave van Stigas, waarin samenwerken
LTO Nederland
Branchevereniging VHG
CUMELA Nederland
FNV
CNV Vakmensen

Telefoon (085) 044 07 00

8 april 2019

Inhoud

VOORWOORD	5
1 ALGEMENE BESCHOUWING	6
1.1 Stigas voor veilig en gezond werk en inzetbaarheid	6
1.2 Speerpunten in 2018	7
2. ONTWIKKELING ZIEKTEVERZUIM EN ONGEVALLEN	8
2.1 Ziekteverzuim	8
2.2 Ziekteverzuim naar grootte van het bedrijf.....	9
2.3 Ziekteverzuim naar leeftijd.....	10
2.4 Ziekteverzuim naar diagnose.....	11
2.5 Bedrijfsongevallen en beroepsziekten	11
2.6 Conclusies verzuim.....	11
2.7 Dodelijke ongevallen.....	12
3. PREVENTIEDIENSTEN EN REGIE OP VERZUIM	14
3.1 Risico-inventarisatie en -evaluatie (RIE)	14
3.2 Preventief Medisch Onderzoek (PMO)	15
3.3 Workshops Werken aan Morgen	16
3.4 Inspiratiesessie Groeikracht	16
3.5 Workshops Vlammen zonder afbranden.....	17
3.7 E-learning preventiemedewerker	18
3.8 Verzuimbegeleiding	18
4. KENNISFUNCTIE EN UITVOERING BRANCHEPROJECTEN	19
4.1 Inzicht in cijfers en trends	19
4.2 Sector-activiteiten	19
4.3 Werken aan morgen	20
4.4 Stof, Pak 't aan!	21
4.5 Zero accidents in 2020	21
4.6 Week van de werkstress.....	22
4.7 Vertrouwenspersoon.....	22
5. COMMUNICATIE EN VOORLICHTING	23
5.1 Website en voorlichtingsmateriaal	23
5.2 Colland en VanColland magazine.....	23
5.3 Sociale media	24
5.4 Digitale nieuwsbrief.....	24
5.5 Voorlichtingen, workshops en cursussen.....	24
6. ORGANISATIE	25
6.1 Bestuur	25
6.2 Organisatie	25
6.3 Stigas gecertificeerd	27
6.4 Stigas preventie-adviseurs en klantteams	27
BIJLAGE 1. Samenstelling klankbordgroepen 31-12-2018	28
Klankbordgroep Mechanisch Loonwerk.....	28
Klankbordgroep Glastuinbouw.....	28
Klankbordgroep Bos en Natuur	29
Klankbordgroep Open Teelten.....	29
BIJLAGE 2: Dodelijke ongevallen in 2018	30
BIJLAGE 3: Overzicht voorlichtingen 2018.....	31

VOORWOORD

Beste lezer,

In onze sector blijven de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden en inzetbaarheid aandacht vragen. Niet alleen is het aantal ongevallen en gezondheidsklachten naar aanleiding van het werk nog te hoog, maar ook vragen de vergrijzing, waardoor we langer gaan doorwerken, en de aantrekkende arbeidsmarkt toenemende aandacht. Met de aantrekkende arbeidsmarkt wordt het belang om ervoor te zorgen dat we ons werk tot aan de AOW en/of pensioen op een gezonde en productieve manier kunnen blijven doen, alleen maar groter.

Namens de sector vervult Stigas een belangrijke rol bij deze uitdaging. Daarom is het goed te zien dat Stigas de afgelopen jaren zich duidelijker heeft gepositioneerd als sectorinstituut voor veilig en gezond werken en inzetbaarheid (kortweg duurzame inzetbaarheid) voor de gehele sector en alle bedrijven en werkenden in de sector. Er wordt geïnvesteerd in het versterken van de relatie met de sectoren en de sectororganisaties. Onder meer zijn gezamenlijke communicatieplannen opgesteld om de achterbannen meer te betrekken bij veilig, gezond en duurzaam werken en bij Stigas. Daarnaast is uitvoering gegeven aan belangrijke en actuele projecten op sectorniveau.

Om te beginnen is met succes veel energie gestoken in de implementatie van de nieuwe digitale risico-inventarisatie en –evaluatie (RIE). De RIE zien we als één van de kernprocessen van Stigas en vormt als zodanig de basis voor duurzaam werken en ongevallenpreventie, zoals dat in het kader van programma's als Werken aan Morgen en Zero Accidents vorm krijgt. Ook vormt de RIE een goed instrument om in contact te komen met bedrijven, die tot dusverre geen of weinig gebruik hebben gemaakt van de diensten van Stigas. Onder het motto 'Alle bedrijven een RIE!' zal ook komend jaar de RIE krachtig worden gepromoot in de sector.

Verder is veel aandacht uitgegaan naar het programma 'Zero Accidents in 2020' en het duurzame inzetbaarheidsprogramma 'Werken aan Morgen'. Wat het eerstgenoemde programma betreft is afgelopen jaar onder regie van Stigas een belangwekkende intentieverklaring getekend door een 9-tal partijen, die daarmee te kennen geven de handen in elkaar te willen slaan om het aantal ernstige ongevallen in de sector terug te dringen en is tevens het project 'Veilig op 1' met ondersteuning vanuit ESF middelen van de grond gekomen. Wat betreft Werken aan Morgen is een eindspurt gemaakt met het project 'Vitale bedrijven hebben de toekomst', dat ook ondersteund vanuit ESF middelen is uitgevoerd. Met de afronding van dit project op 1 september 2018 is tevens een vervolgplan opgesteld. Want ook hier geldt: er zijn mooie stappen gezet, maar we zijn er nog niet! Tot slot kan vermeld worden dat eind van het jaar een start is gemaakt met een project, waarmee specifiek aandacht zal worden besteed aan blootstelling aan agrarisch stof, onder de titel 'Pak stof aan!'.

Last but not least is het afgelopen jaar een oriëntatie gestart op de ketensamenwerking met Sazas; dit met als doel om helderder te maken waar Stigas en Sazas als organisaties voor staan en de unieke ketensamenwerking verder te optimaliseren. In 2019 zal een en ander worden afgerond.

Kortom, Stigas timmert aan de weg als kennisinstituut voor veilig en gezond werken en inzetbaarheid in onze sector. Een rol die in het licht van de vergrijzing en aantrekkende arbeidsmarkt alleen nog maar belangrijker wordt. En Stigas doet dit op een manier, die ook buiten onze sector aanspreekt. Zo blijkt dat onze sector aanpak in 'Den Haag' regelmatig als 'Best practice' wordt genoemd in discussies over bijvoorbeeld de toekomst van de arbeidsgerelateerde zorg, de loondoorbetalingsverplichting en de aanpak beroepszieken.

Wij wensen u veel leesplezier.

Namens het bestuur van Stigas,
Wim van den Boomen, werkgeversvoorzitter
Henk Onstwedder, werknemersvoorzitter

1 ALGEMENE BESCHOUWING

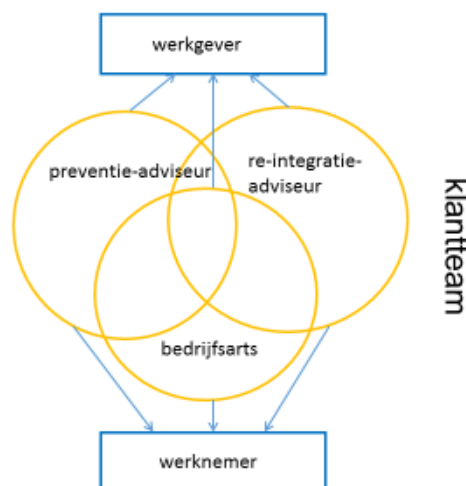
1.1 Stigas voor veilig en gezond werk en inzetbaarheid

De zorg voor veilig en gezond werk en inzetbaarheid ligt bijna volledig bij werkgevers en werknemers. Omdat de relatief kleinschalige bedrijven in de agrarische en groene sector vaak niet in staat zijn dit zelf te regelen, heeft de sector een sectoraanpak ontwikkeld. Stigas vervult hierin de rol van kennisinstituut en beschikt tevens over het certificaat arbodienstverlening. Uitgangspunten voor de dienstverlening zijn:

- Stigas zet zich, in opdracht van sociale partners in voor de duurzame inzetbaarheid van werkgevers, werknemers en gezinsbedrijven in de agrarische en groen sectoren. Daarbij helpt Stigas werkenden om veilig, gezond en met plezier in de sector te kunnen werken.
- Stigas levert naar behoefte op de sector toegesneden dienstverlening, die de bedrijven in de sector in staat stelt om aan alle verplichtingen jegens de Arbowetgeving te kunnen voldoen ('ontzorgen').
- Stigas onderscheidt zich met haar sectoraanpak met haar sectorspecialisatie en - voorzover werkgevers daarvoor kiezen - integrale aanpak van preventie en verzuim.
- De collectieve middelen worden zo ingezet, dat een zo groot mogelijk deel van de sector hiervan kan profiteren, dat wil zeggen dat een aantal basisdiensten en –tools (laagdrempelig) bereikbaar zijn voor de meeste bedrijven.
- Stigas heeft geen winstoogmerk, behalve zorg voor continuïteit.

De integrale aanpak van preventie en verzuim maakt de positie van Stigas als sectorinstituut voor duurzame inzetbaarheid uniek. Deze aanpak komt onder meer tot uiting in:

- De inzet van volledig in onze sector gespecialiseerde preventieadviseurs.
- De inzet van gespecialiseerde bedrijfsartsen voor zowel preventieve taken (bijvoorbeeld het Preventief Medisch Onderzoek of preventiespreekuur) als voor verzuimbegeleiding.
- De integrale samenwerking tussen preventieadviseur, bedrijfsarts en re-integratieadviseur in klantteams.
- Het prioriteren van preventiediensten op basis van de kennis en informatie, die uit de verzuimbegeleiding wordt opgedaan en
- Andersom de inzet - waar nodig - van preventiediensten in de verzuimbegeleiding.

Preventie vormt de eerste schakel in de keten en onderscheidt onze sectoraanpak van veel andere sectoren in het midden- en kleinbedrijf, waar het accent grotendeels op verzuimbegeleiding ligt. Afgezien van de sociale voordelen voor werkgevers en werknemers, komen de investeringen in preventie terug in de vorm van minder verzuim en arbeidsongeschiktheid. Uiteindelijk komt dit ten goede aan het functioneren van de arbeidsmarkt en lagere kosten voor de bedrijven maar ook voor de sector als geheel. Met de primaire aandacht voor preventie sluit de dienstverlening ook naadloos aan bij de verplichtingen van de vernieuwde Arbowet.

Het belang van preventie wordt nog steeds onderschat. Stel dat met preventie een daling van het ziekteverzuim met één procentpunt wordt bereikt, levert dit voor de sector een directe besparing in loonwaarde op van zo'n 25 miljoen euro op jaarbasis. De investering in preventie is naar verhouding maar een fractie van dit bedrag. Bekend is dat de agrarische en groene sector al jarenlang in het oog springt als één van de sectoren met het laagste verzuim in Nederland. De voortschrijdende vergrijzing maakt dat de uitdaging de komende jaren wel groter wordt om werkenden in de sector gezond en productief de eindstreep te laten halen en het verzuim in de hand te houden.

1.2 Speerpunten in 2018

De activiteiten van Stigas in 2018 kunnen in de volgende speerpunten worden samengevat:

- Implementatie van de nieuwe digitale RIE
- Duurzame inzetbaarheidsprogramma 'Werken aan morgen'
- Zero Accidents
- Uitvoering preventiediensten en verzuimbegeleiding

Implementatie digitale RIE

In 2018 is een volledig nieuw digitaal systeem voor de uitvoering van de risico-inventarisatie en evaluatie (RIE) geïntroduceerd. Doel was en is om meer bedrijven aan te zetten tot het uitvoeren en actualiseren van de RIE en tevens om de RIE levend te houden; met andere woorden om ervoor te zorgen dat bedrijven de RIE ook bijhouden en het plan van aanpak, dat eruit voortvloeit, uit te voeren. Er is met succes een forse promotiecampagne gestart om de RIE zoveel mogelijk onder de aandacht te brengen van alle bedrijven in de sector. Dit heeft erin geresulteerd dat eind van het jaar het aantal bedrijven dat met de nieuwe RIE aan de slag is gegaan, de 5 duizend overschreden heeft. De 5000ste ondernemer, fruitteler Verhoeven in Numansdorp, kon in november worden gefeliciteerd.

Werken aan Morgen

Het programma Werken aan Morgen is de titel voor het duurzame inzetbaarheidsprogramma van Stigas. Het programma richt zich op de vraag hoe we langer gezond en productief kunnen doorwerken. Stigas levert als sectorinstituut een bijdrage aan de oplossing van dit vraagstuk. In de periode 2014 tot 2016 is het programma onderdeel geweest van het sectorplan agrarisch en groen. Daarna is het programma voortgezet door middel van het project 'Vitale bedrijven hebben de toekomst', dat ondersteund is vanuit het ESF programma duurzame inzetbaarheid. In het najaar van 2018 kon dit project worden afgerond en geëvalueerd. Een en ander heeft geleid tot het opstellen van het vervolgproject 'Vitale bedrijven hebben de toekomst, de motor draaiende houden!' De actuele knelpunten in de arbeidsmarkt als het gaat om inzetbaarheid laten zien dat het thema nog steeds actueel is.

Zero Accidents

Jaarlijks zijn er gemiddeld 18 dodelijke slachtoffers te betreuren op het agrarisch en groene bedrijf en dit aantal neemt niet af. Om deze reden is enkele jaren geleden het programma Zero Accidents in 2020 tot stand gekomen, een initiatief van Stigas, werkgevers- en werknemersorganisaties en daarnaast een aantal partijen, die zich nauw verbonden voelen bij dit onderwerp, zoals Fedecom, Nevedi, ForFarmers, Nijhof-Wassink, RIVM en Inspectie SZW. Partijen komen elkaar regelmatig tegen in een Platformoverleg, waarin de voortgang wordt doorgesproken en initiatieven op elkaar worden afgestemd. Het afgelopen jaar heeft dit onder andere geresulteerd in het actieplan 'Veilig op 1!', dat door Stigas wordt uitgevoerd en de ondertekening van een gezamenlijke intentieverklaring Zero Accidents, waarin partijen uitspreken er alles aan te willen doen het aantal ernstige ongevallen in de sector terug te dringen.

Uitvoering preventiediensten en verzuimbegeleiding

Het afgelopen jaar bezochten Stigas preventieadviseurs meer dan 1.300 bedrijven. In de meeste gevallen ging het hierbij om ondersteuning bij de uitvoering van de risico-inventarisatie of de uitvoering van een werkplekonderzoek. Daarnaast hebben veel andere activiteiten plaatsgevonden, zoals het uitvoeren van preventievoorlichtingen, voorlichting over risico's van het werken met machines en mestgassen, het trainen van leidinggevenden in het omgaan met verzuim en advisering over de machinerichtlijn. In samenwerking met Zorg van de Zaak is verzuimbegeleiding uitgevoerd, voor bedrijven die zich individueel dan wel via Sazas hebben aangesloten voor deze dienstverlening.

2. ONTWIKKELING ZIEKTEVERZUIM EN ONGEVALLLEN

2.1 Ziekteverzuim

Stigas volgt nauwlettend de ontwikkeling van het verzuim in de sector. Vanaf 2017 is sinds lange tijd een stijging van het verzuim te zien. In 2018 kwam het totale verzuimpercentage over de eerste twee jaar verzuim uit op 3,95% ten opzichte 3,90% het jaar daarvoor (berekend volgens de CBS-standaard).

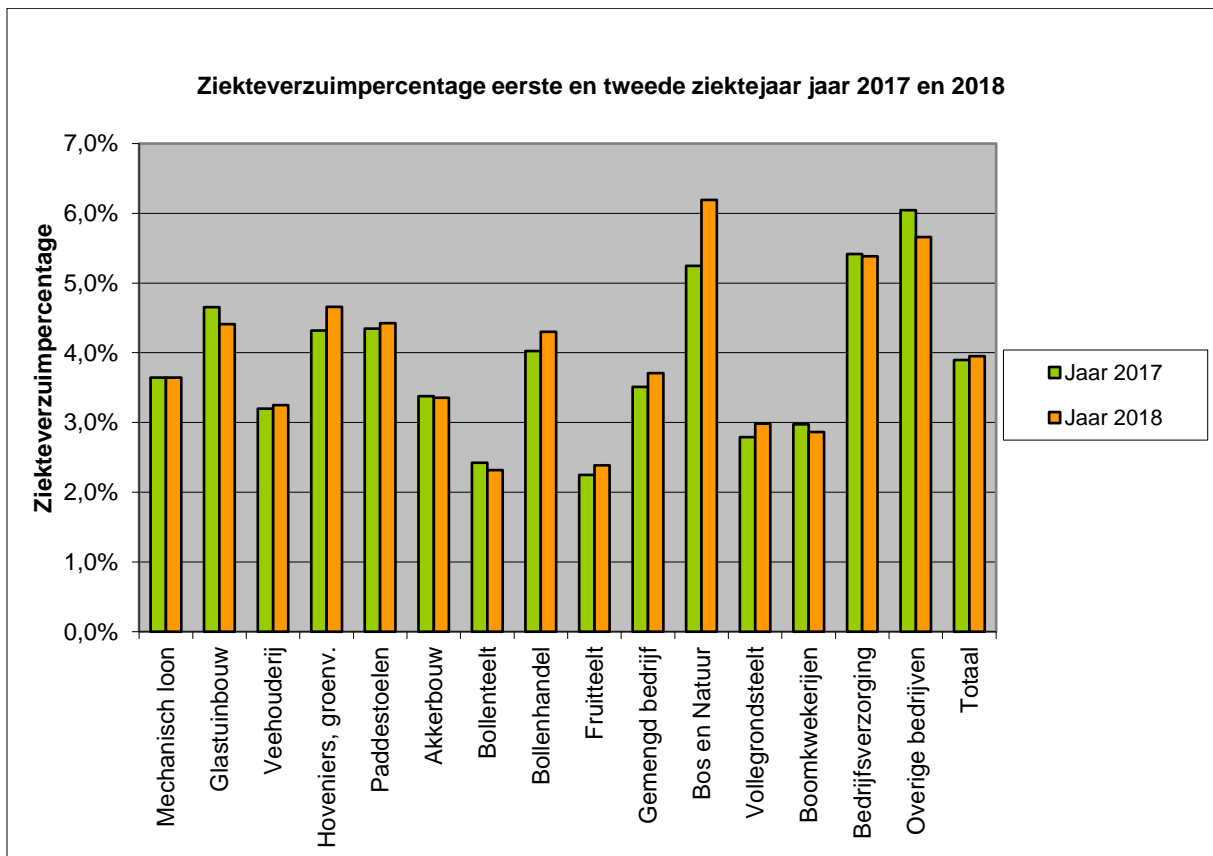
Tabel 1: Ziekteverzuim agrarische en groene sectoren eerste plus tweede ziektejaar

	2014	2015	2016	2017	2018
Agrarische sector 1 ^e ziektejaar	2,89%	2,87%	3,11%	3,30%	3,33%
Agrarische sector 2 ^e ziektejaar	0,55%	0,56%	0,54%	0,60%	0,62%
Agrarisch totaal	3,44%	3,43%	3,65%	3,90%	3,95%
Nederland 1 ^e ziektejaar*)	3,8%	3,9%	3,9%	4,0%	

*) Bron: CBS / Jaarenquête Ziekteverzuim en Kwartaalenquête Ziekteverzuim. CBS neemt ziekteverzuim waar op basis van een steekproef.

In figuur 1 is het ziekteverzuimpercentage over het eerste en tweede ziektejaar samen per deelsector aangegeven.

Figuur 1: Ziekteverzuimpercentage per deelsector

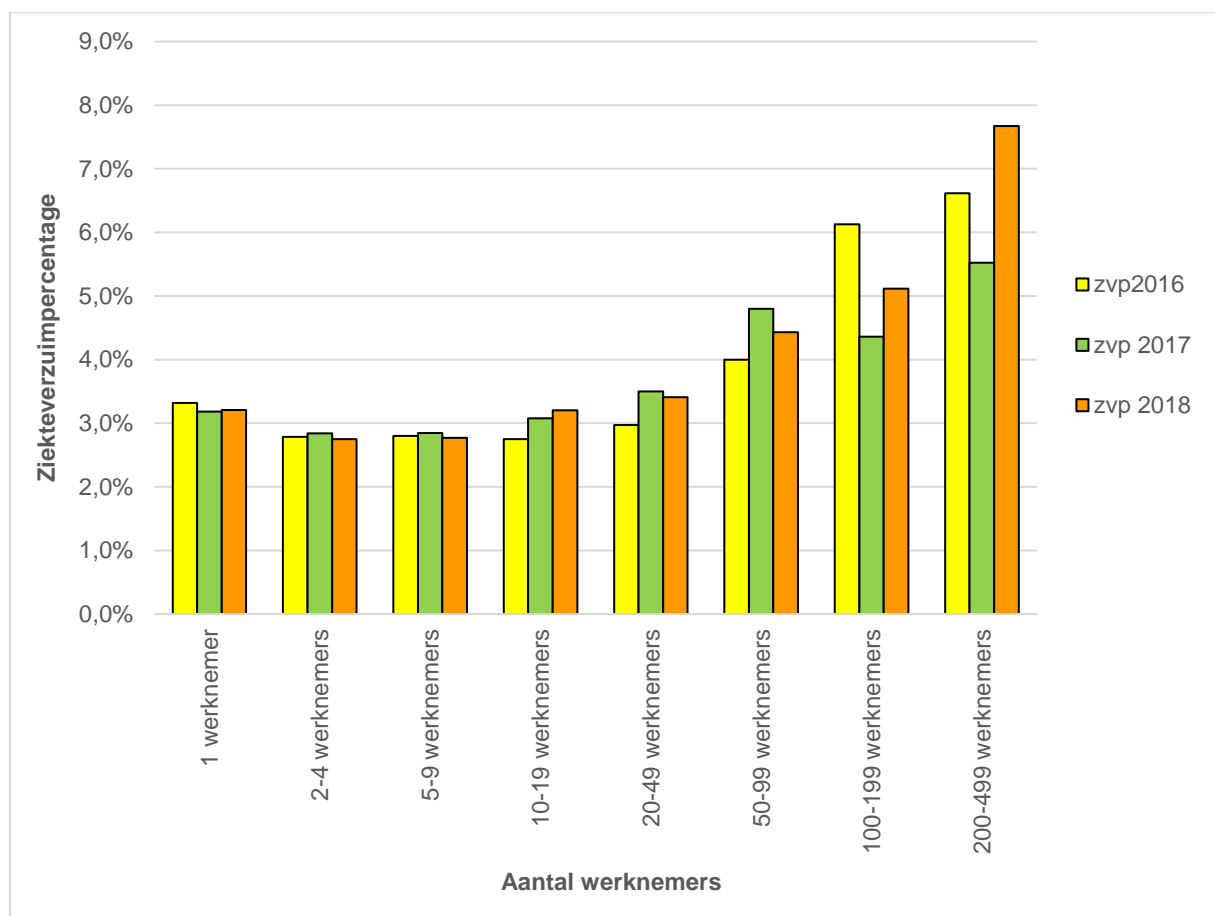

2.2 Ziekteverzuim naar grootte van het bedrijf

De trend van schaalvergroting zet zich stevig door in het gehele agrocomplex aldus het rapport "De agrarische sector in Nederland naar 2020" (WUR). Deze ontwikkeling kan in de toekomst invloed hebben op het ziekteverzuim, immers cijfers geven aan hoe groter het bedrijf hoe hoger het verzuim. Dit is ook een landelijk beeld in andere sectoren. Een verklaring voor het lagere verzuim in de kleinere bedrijven wordt gezocht in een sterkere sociale binding met het bedrijf en variatie van het werk. Daarentegen hebben grotere bedrijven meer mogelijkheden om werknemers (tijdelijk) aangepast werk aan te bieden waardoor terugkeer naar werk na een ziekte gemakkelijker kan plaatsvinden.

Het hoogste verzuimpercentage van 7,7% in 2018 is te vinden in bedrijfsgrootte van 200-499 werknemers. Dit percentage lag in 2017 op 5,5% en in 2016 op 6,6%. Deze 100 plus bedrijven krijgen extra aandacht in de vorm van analyse ziekteverzuim, overleg en advisering.

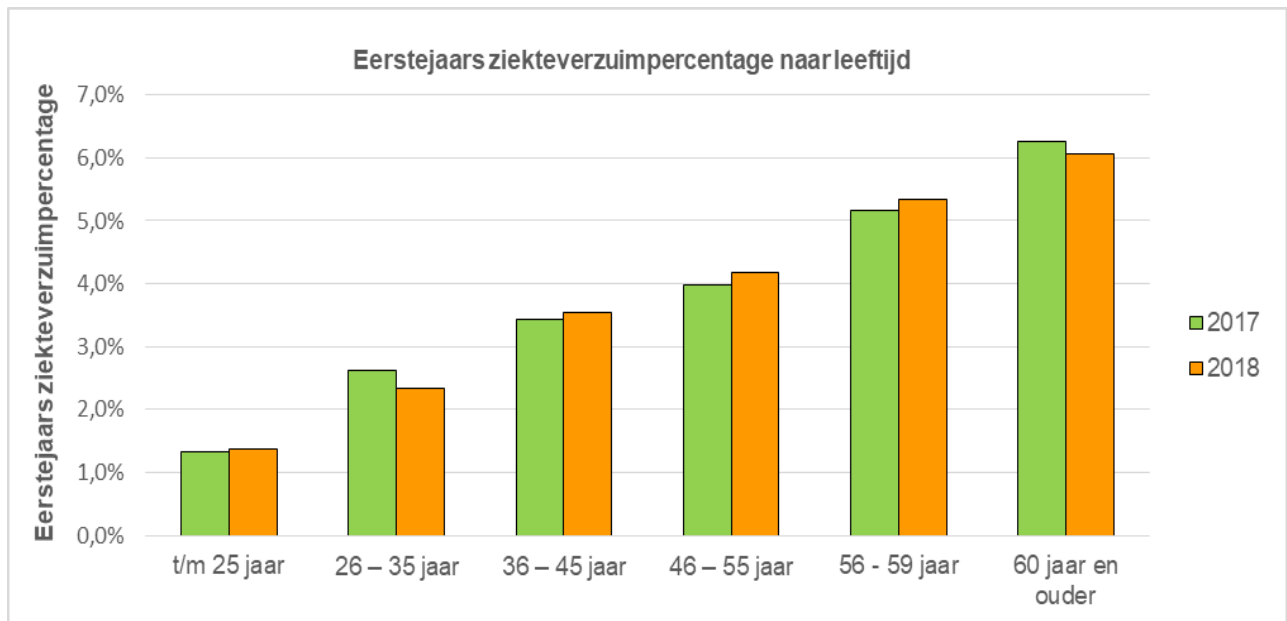
Figuur 2: Ziekteverzuimpercentage eerste ziektejaar naar grootte van het bedrijf in 2016 - 2018*

2.3 Ziekteverzuim naar leeftijd

Het hoogste ziekteverzuimpercentage is te vinden in de leeftijdscategorie vanaf 60 jaar en ouder (6,1%). In de onderstaande figuur 2 wordt dit weergegeven. In verband met de noodzaak om langer door te werken wordt aandacht voor vitaliteit, ergonomie, leeftijdsbewust personeelsbeleid en duurzaam werken steeds belangrijker.

Figuur 3: Eerstejaars ziekteverzuimpercentage naar leeftijd in 2017 en 2018

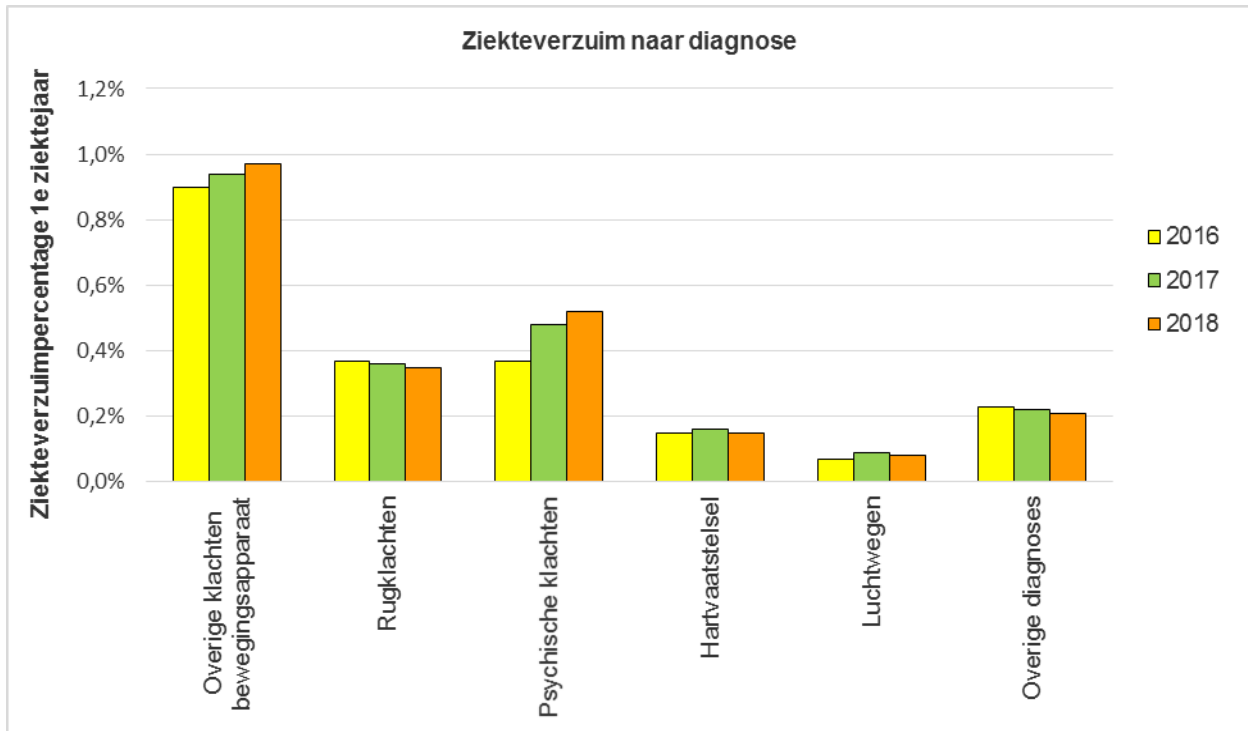

Ook in 2018 blijkt dat het verzuimpercentage bijna recht evenredig stijgt met de leeftijd, zij het dat de stijging boven de 60 jaar wat afvlakt ten opzichte van 2017. Van de totale Sazas populatie waarvoor Stigas/Zorg van de Zaak de verzuimbegeleiding uitvoert, is in 2018 15,8% van de werknemers 56 jaar en ouder (56-59 jaar 7,6% en 60 jaar en ouder 8,2%). De gemiddelde leeftijd van de Sazas verzekerde werknemers stijgt gestaag van 37,9 jaar in 2013 naar 39,5 jaar in 2018.

2.4 Ziekteverzuim naar diagnose

Klachten aan rug en ledematen bepalen nog steeds voor het belangrijkste deel het verzuim. Figuur 4 laat zien hoe het verzuimpercentage van 3,33% over het eerste ziektejaar is opgebouwd. Het gaat niet om een onderlinge verhouding van de ziektebeelden maar om het aantal ziektedagen dat elke diagnose kost. Dit bevestigt het belang om met preventie vooral in te zetten op het voorkomen van lichamelijke overbelasting.

Figuur 4: Ziekteverzuim naar diagnose

2.5 Bedrijfsongevallen en beroepsziekten

In 2018 zijn er in totaal 135 nieuwe bedrijfsongevallen met ziekteverzuim bij Stigas gemeld. Tevens werden er 300 vermoedelijke beroepsziekten vastgelegd door de bedrijfsartsen.

2.6 Conclusies verzuim

Het verzuimpercentage over de eerste twee jaar is in 2018 licht gestegen ten opzichte van 2017 en komt uit op 3,95% (jaar 2017 3,90%). Het 4^e kwartaal 2018 is nog niet gepubliceerd door het CBS maar duidelijk wordt dat de agrarische en groene sector wederom gunstig afsteekt ten opzichte van andere sectoren. De vergrijzing en aantrekkende economie worden als belangrijkste oorzaken voor de stijging van het verzuim gezien.

2.7 Dodelijke ongevallen

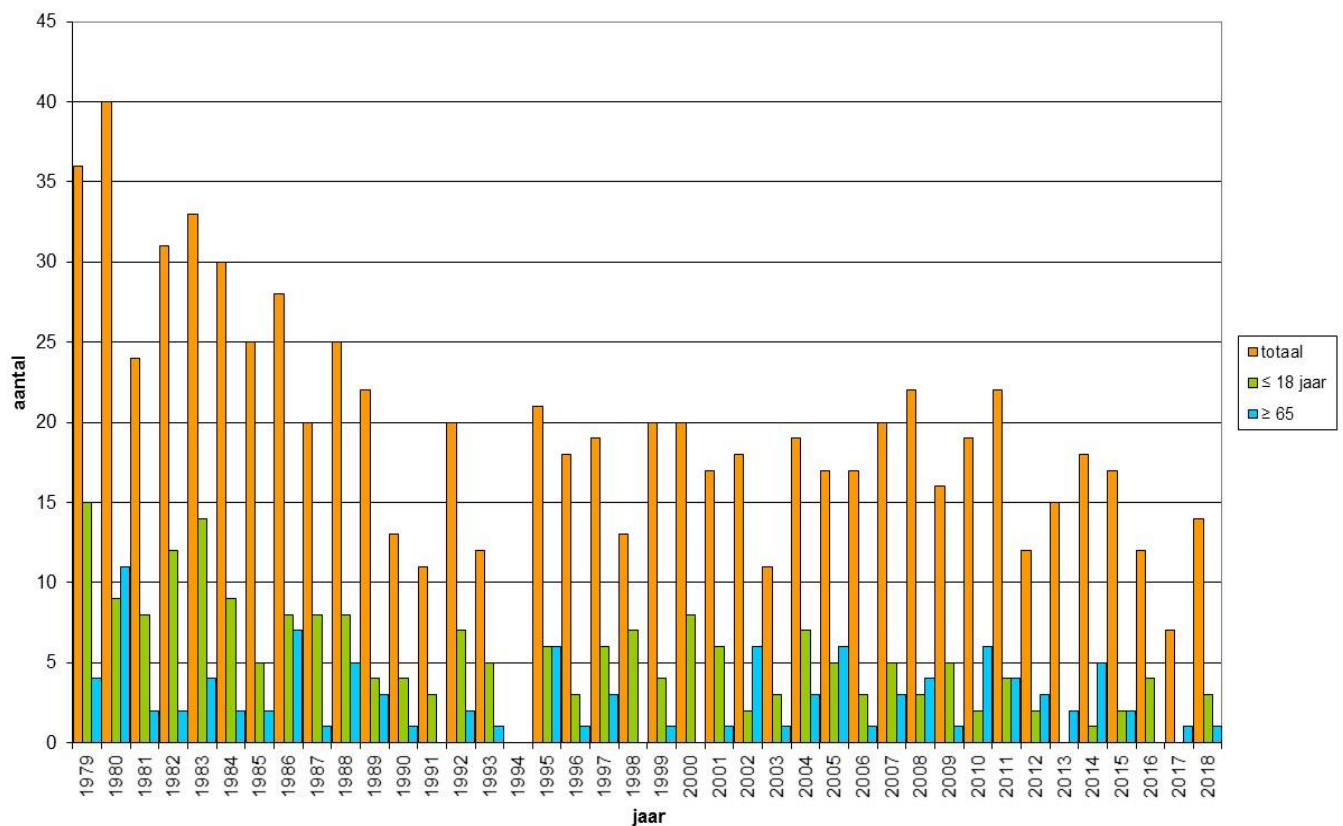
In 2018 is het aantal dodelijke ongevallen voor het eerst sinds 2015 weer gestegen. Ten opzichte van 2017 is het aantal dodelijke ongevallen verdubbeld van 7 naar 14. Hoewel dit aantal nog wat lager ligt dan het gemiddelde aantal dodelijke ongevallen sinds 2010, blijft dit zorgwekkend en onderstreept het belang van het programma Zero Accidents.

In 5 gevallen was een werknemer het slachtoffer. In 4 gevallen een ondernemer, in 4 gevallen een gezinslid en 1 keer was een derde/erfbetreders bij een dodelijk ongeval betrokken.

In 2018 was drie keer een kind of jongere slachtoffer van een dodelijk ongeval.

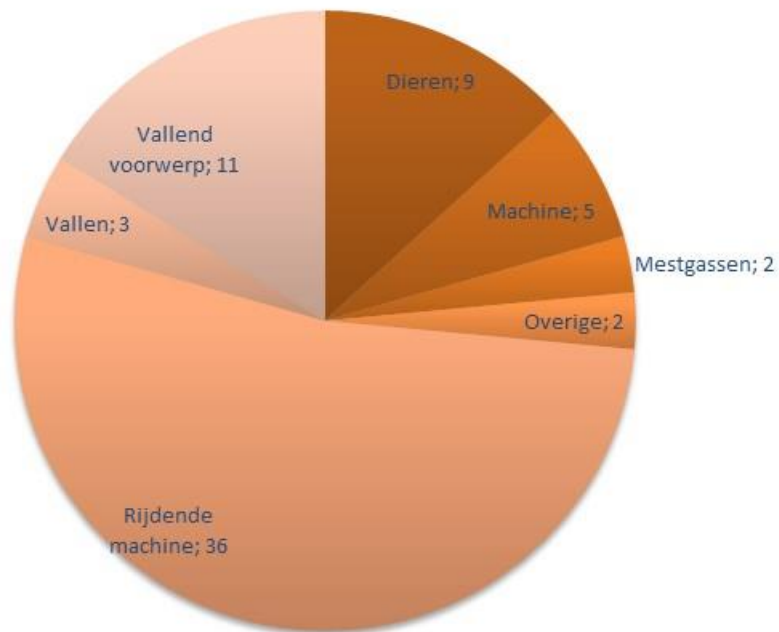
In bijlage 2 is een kort overzicht van de dodelijke ongevallen in 2018 opgenomen.

Figuur 5: Dodelijke ongevallen van 1979 tot en met 2018 totaal en ouderen en kinderen

In figuur 6 is een overzicht te zien van de oorzaken van de dodelijke ongevallen in de laatste vijf jaar. Belangrijkste oorzaak van de dodelijke ongevallen blijven de rijdende machines.

Figuur 6: Aantal dodelijke ongevallen naar oorzaak van 2014 tot en met 2018

Van de 36 dodelijke ongevallen met rijdende machines hadden 16 te maken met overreden worden.

3. PREVENTIEDIENSTEN EN REGIE OP VERZUIM

De dienstverlening van Stigas vindt om te beginnen op bedrijfs- en op individueel niveau plaats. Belangrijke activiteiten in dit verband waren in 2018:

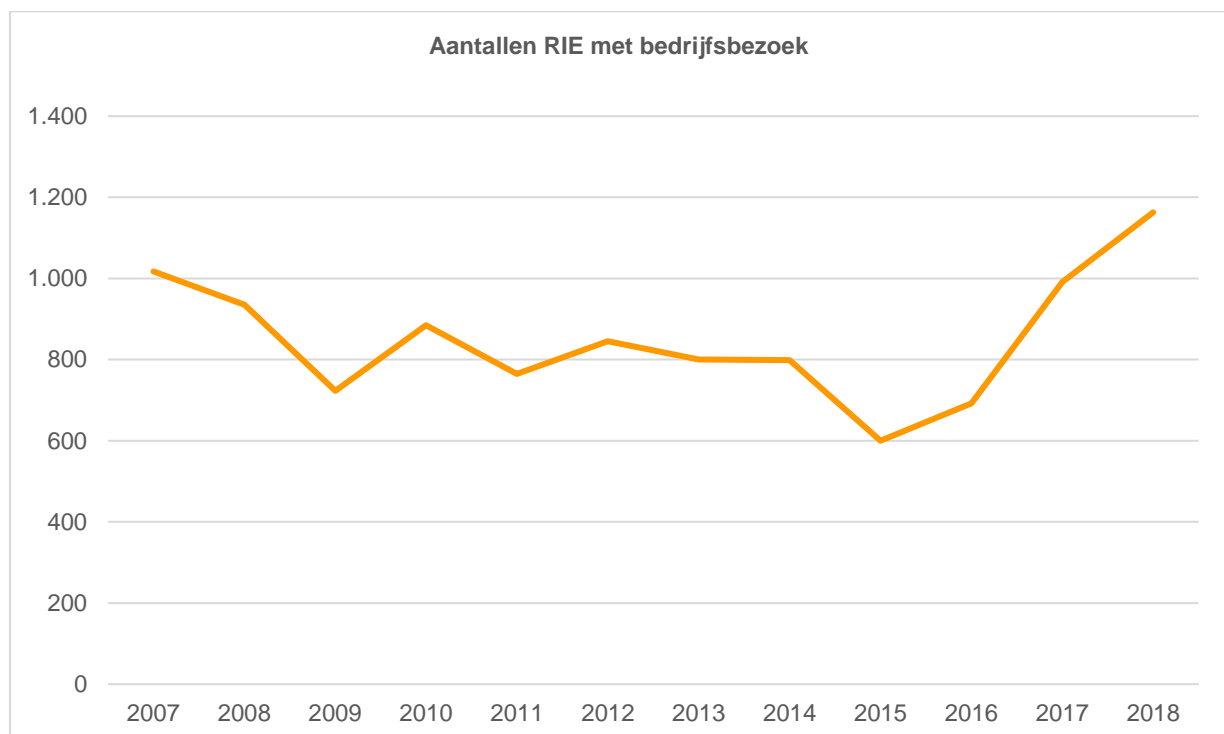
- Risico-inventarisatie en –evaluatie
- Preventief Medisch Onderzoek
- Workshops Werken aan Morgen
- Verzuim onder de Duim

3.1 Risico-inventarisatie en -evaluatie (RIE)

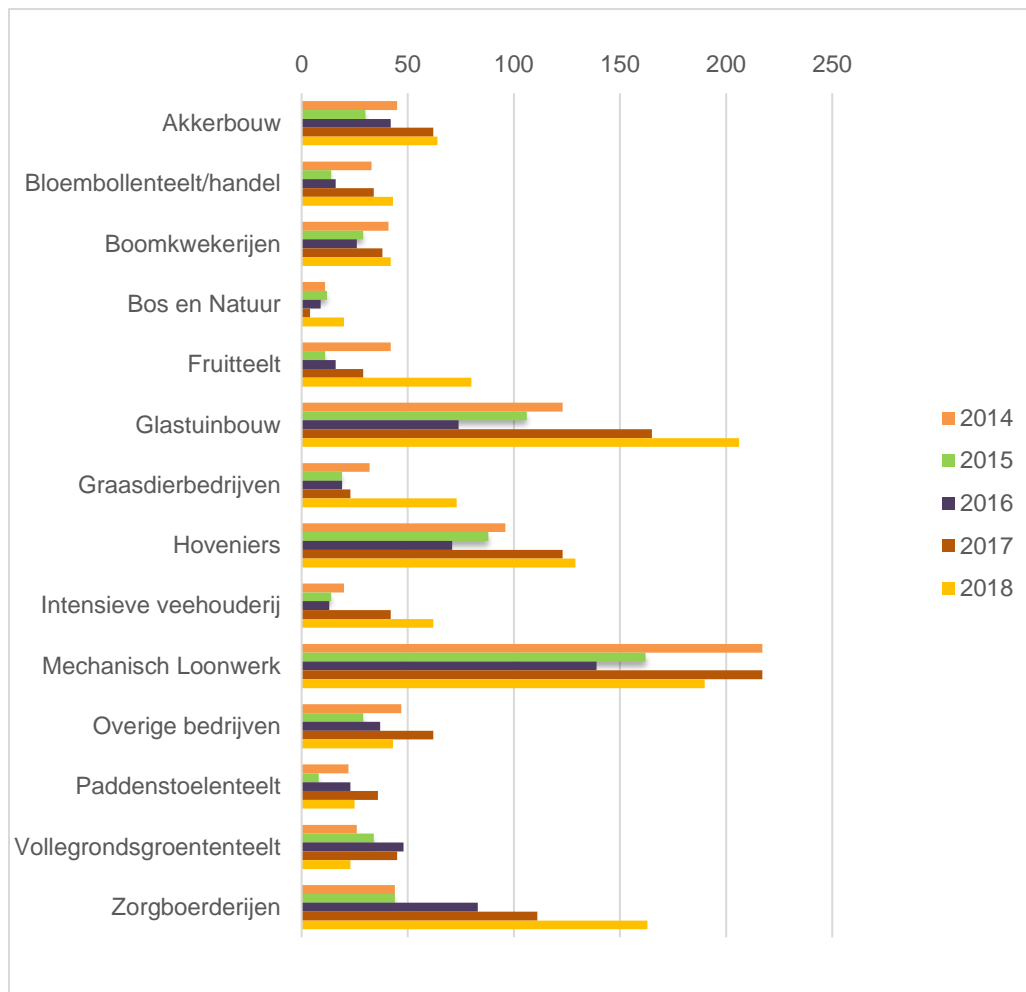
2018 is het eerste volledige kalenderjaar waarin gewerkt is met de digitale RIE's. In totaal zijn in 2018 1.071 bedrijfsbezoeken uitgevoerd door Stigas adviseurs waarbij gebruik is gemaakt van de digitale RIE. Daarnaast zijn nog 92 RIE's op de 'oude' wijze uitgevoerd. Dit zijn voornamelijk bedrijven in (deel)sectoren waarvoor geen passende digitale RIE beschikbaar is. Totaal zijn 1.163 bedrijven bezocht voor ondersteuning bij de RIE. Aan 2.223 bedrijven die zelf de RIE willen doen, is in 2018 een inlog verstrekt voor de digitale RIE. Dit betekent dat in 2018 3.386 bedrijven met behulp van de RIE van Stigas aan de slag zijn gegaan met gezond en veilig werken.

In figuur 7 is een overzicht te zien van het aantal risico-inventarisaties dat door Stigas is uitgevoerd in de verschillende sectoren sinds 2013.

Figuur 7: Aantal door Stigas uitgevoerde RIE's per jaar sinds 2007

Figuur 8: Aantal RIE's met bedrijfsbezoek per sector

3.2 Preventief Medisch Onderzoek (PMO)

Ook in 2018 was er veel belangstelling voor het PMO, dat uitgevoerd kon worden op de bedrijfslocatie. Stigas werkt daarbij samen met de Gezondheidsbus. In 2018 hebben in totaal 52 werkgevers een PMO voor hun medewerkers laten uitvoeren (ten opzichte van 54 in 2017 en 36 in 2016) en hebben in totaal 549 werknemers deelgenomen (ten opzichte van 552 in 2017 en 358 in 2016). Voor 12 bedrijven met 359 deelnemers werd gebruik gemaakt van de Stigas Gezondheidsbus.

Iedere deelnemer kreeg een digitaal verslag met persoonlijke gezondheidsadviezen.

Op verzoek en bij voldoende deelname, zodat de anonimiteit kan worden gewaarborgd, werd voor 7 bedrijven (3 in 2017) een groepsrapportage opgesteld dat ook werd toegelicht aan het bedrijf.

In 2018 hebben we ingezet op verbetering van het PMO-proces en de uitvoering. De uitvoering van het PMO en het persoonlijk verslag via de Gezondheidsbus en bij Zorg van de Zaak is nu gelijk. De inhoud van de verschillende PMO's op basis van de sector en functie is bekeken en geactualiseerd op grond van de gezondheidsrisico's.

3.3 Workshops Werken aan Morgen

Deze workshop ondersteunt het programma Werken aan Morgen. Doel van de workshop is de duurzame inzetbaarheid van werkenden te bevorderen door hen bewust te maken van de invloed van gezondheid en vitaliteit op hun persoonlijk functioneren. Onderdeel van de aanpak is het verzorgen van kennisbijeenkomsten in samenwerking met studieclubs en werkgevers- en werknemersorganisaties in de sector en startbijeenkomsten met medewerkers in het kader van de bedrijfsaanpak Werken aan Morgen.

Versie 1. Een startbijeenkomst of toolbox met uw personeel

Tijdens deze bijeenkomst gaat uw Stigasadviseur met uw medewerkers in gesprek over vitaliteit: wat is het, waarom is het belangrijk, wat beperkt je vitaliteit en hoe kun je eraan werken? Aan de hand van opdrachten ontstaat er een gesprek tussen u en uw medewerkers.

Versie 2. Inspiratiesessie voor studieclubs en werkgevers- en werknemersorganisaties

U wilt aan de slag, maar hebt behoefte aan eerst wat meer basiskennis over vitaliteit en inzetbaarheid. Of u besteedt er al aandacht aan, maar hebt behoefte aan verdieping en kennisuitwisseling met anderen die zich in dezelfde situatie bevinden: waar sta ik nu, waar loop ik tegenaan en wat kan een volgende stap zijn?

Vitaliteit en inzetbaarheid, waarom is het juist nu van belang om daar werk van te maken? Wat is de link met werkplezier, verzuim en productiviteit? Hoe gaat u ermee aan de slag?

De uitvoering van de workshop is maatwerk, afgestemd op de specifieke vraag en doelstelling van de groep.

In 2018 is de workshop Werken aan Morgen 39 maal verzorgd met een bereik van 800 tot 900 deelnemers

3.4 Inspiratiesessie Groeikracht

Deze nieuwe workshop is in het kader van Werken aan Morgen 3.0 samen met bedrijven en medewerkers ontwikkeld. In een interactieve sessie gaan we met groepen medewerkers of leidinggevenden in gesprek over hun drijfveren: 'Wat drijft jou om elke dag naar je werk en je bedrijf te gaan?' Of anders gezegd: 'Waarom sta je iedere ochtend weer op om aan de slag te gaan?'

Elke deelnemer krijgt inzicht in zijn persoonlijke drijfveren en wat die betekenen voor zijn vitaliteit, werk, opleiding en toekomst. In de workshop komt nadrukkelijk ook de eigen verantwoordelijkheid van de werknemer naar voren als het gaat om zijn eigen inzetbaarheid.

In die dialoog met werkenden over hun drijfveren komen ook de aspecten, die hen belemmeren toe te geven aan hun drijfveren, naar boven. Vaak zijn die belemmeringen deels werk gerelateerd (cultuur, gehanteerde communicatiestijl, stijl van leidinggeven), deels gestold in persoonlijke overtuigingen. De leidinggevenden krijgen niet alleen inzicht in hun eigen groeikracht, maar ook hoe zij zicht krijgen op de groeikracht van hun medewerkers en wat zij, als leidinggevende, daarin voor hun medewerkers (kunnen) betekenen.

Op geaggregeerd niveau leidt de vergaarde informatie tot een groepsrapportage met adviezen voor de werkgever, bijvoorbeeld over aanpassingen in de arbeidsomstandigheden en aansturing. In een persoonlijk adviesgesprek wordt de rapportage aan de werkgever toegelicht en passende vervolgacties besproken.

Groeikracht: een sessie voor een toekomstbestendig bedrijf

'Wat zijn jouw belangrijkste drijfveren?', 'Waar krijg jij energie van?', 'Waarom kom jij je bed uit en sta je elke ochtend weer op je werk?' Vitale en inzetbare medewerkers zijn het kapitaal van uw organisatie. Zij zijn bepalend voor de wendbaarheid en daarmee de toekomstbestendigheid van uw onderneming. Daarom is het belangrijk van elkaar te weten wat er leeft en daarover met elkaar het gesprek aan te gaan. Dat gebeurt tijdens de groeikrachtssessies van Stigas. Na afloop ontvangt uw bedrijf een groepsrapportage, met een persoonlijke toelichting van de trainer.

In 2018 zijn 19 Groeikrachtsessies verzorgd, bij 14 organisaties, met in totaal 242 deelnemers.

Een impressie:

3.5 Workshops Vlammen zonder afbranden

Stress op de werkvloer is een toenemend risico. In veel organisaties zijn er collega's die vanwege werkstress thuis zitten of hun werkdruk niet of nauwelijks aankunnen. Dat is alarmerend. Want als je eenmaal een burn-out hebt gehad, dan is er een vergroot risico op een tweede burn-out. Het is daarom belangrijk dat werkgevers en werknemers met elkaar in gesprek gaan over werkstress. Wie stress op het werk succesvol aanpakt, zorgt voor meer werkplezier en minder ziekteverzuim.

Workshop Vlammen zonder afbranden

Deadlines, tijdgebrek, stress.... We lopen er allemaal wel eens tegenaan. Het zijn niet alleen de zaken om ons heen die stress veroorzaken, stress zit vooral in onszelf. Stress kan ons helpen optimaal te presteren. Maar als de stress aanhoudt, dan is het een aanslag op ons lichaam. Schade die blijvend kan zijn. Hoe voorkom je dat?

Dat leert u tijdens de in company workshop 'Vlammen zonder afbranden'. Tijdens deze workshop staat u samen met uw medewerkers stil bij die zaken die voor u en voor hen persoonlijk van belang zijn: hoe blijf ik in balans, lichamelijk en mentaal; waar krijg ik energie van en wat vreet bij mij juist energie; hoe kan ik daar op sturen, op het werk en thuis? Aan het eind van de workshop gaat u naar huis met handvatten en tips om hier ook echt iets mee te doen. Voor uzelf of om met elkaar op het bedrijf of thuis te bespreken.

In 2018 zijn 10 workshops Vlammen zonder afbranden verzorgd, bij 8 organisaties met 121 deelnemers.

3.6 Verzuim onder de Duim

In 2018 heeft de afronding van de aanpak 'Verzuim onder de Duim (VODD)' 2017 voor Sazas plaatsgevonden. Voor 2018 is geen nieuwe selectie gemaakt van deelnemende bedrijven. Hiervoor in de plaats is gekozen voor een maatwerk aanpak, waarbij bedrijven met een verzuimvraagstuk worden bezocht door een adviseur. De actie is er in de kern op gericht om hoogverzuimende bedrijven te helpen hun ziekteverzuim aan te pakken.

Tijdens de gesprekken merken onze adviseurs dat met name het langdurig verzuim onder de oudere medewerkers als gevolg van de vergrijzing toeneemt. Dat maakt dat er naast de adviezen die het directe verzuim terugdringen tevens aandacht uitgaat naar preventieve initiatieven die de inzetbaarheid van werkenden versterken.

3.7 E-learning preventiemedewerker

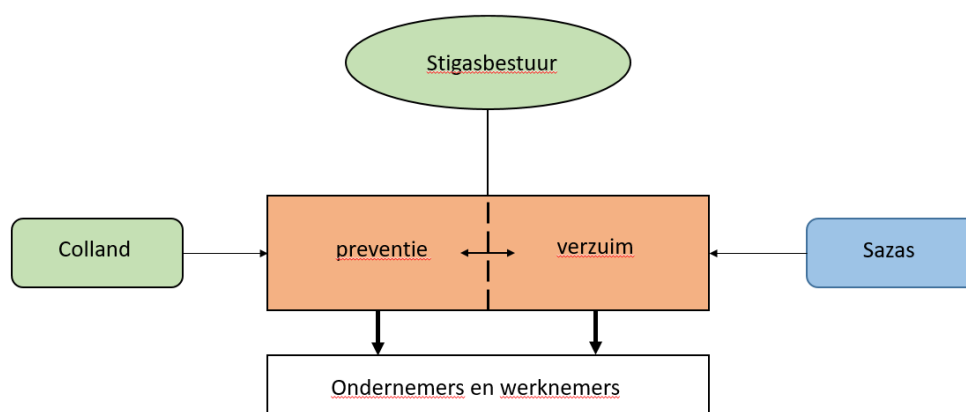
In 2018 is een e-learning ontwikkeld voor preventiemedewerkers. Daarbij is een didactische vertaling gemaakt van de cursuscontent naar de inhoud en vorm van de e-learning. Een facebook groep voor preventiemedewerkers, voor het stellen van vragen en het delen van ervaringen, maakt daar ook onderdeel van uit.

3.8 Verzuimbegeleiding

Tot slot heeft Stigas haar dienstverlening op het gebied van verzuimbegeleiding zien groeien, enerzijds door een groei van het aantal bedrijven dat voor Sazas wordt bediend, anderzijds door individuele aansluitingen voor het pakket 'Grip op verzuim'. De verzuimbegeleiding wordt in nauwe samenwerking met Zorg van de Zaak uitgevoerd. In deze samenwerking voert Stigas regie door middel van de verzuimdesk, interventieadvisering en functionele sturing van de dedicated bedrijfsartsen en re-integratieadviseurs, die vanuit Zorg van de Zaak gedetacheerd zijn. Kenmerkend voor de aanpak is de integrale aanpak van preventie en verzuim, die tot uiting komt in de samenwerking tussen preventieadviseur, re-integratieadviseur en bedrijfsarts in een klantteam. Kern is dat de aanpak van verzuim ondersteund wordt vanuit preventie en omgekeerd. Uiteindelijk is dit de intentie van de in juli 2017 vernieuwde Arbowet.

Tot slot voert Stigas regie op de Poortwachtersgarantie die Sazas vanaf 2017 voor verzekerden met een Compleet verzuimpakket afgeeft.

De werking van dit model is hieronder schematisch weergegeven.

Het afgelopen jaar heeft het accent gelegen op een verdere verlaging van het verzuim en schadelast voor betrokken partijen.

4. KENNISFUNCTIE EN UITVOERING BRANCHEPROJECTEN

Kenmerkend voor onze sectoraanpak is het voortdurend verzamelen van (sector)cijfers en -trends en de uitvoering van projecten op brancheniveau; dit laatste als antwoord op de kleinschalige structuur van de sector.

4.1 Inzicht in cijfers en trends

Voor de vorming van beleid en de opzet van activiteiten binnen de sector is inzicht in risico's en gevolgen voor de inzetbaarheid en gezondheid onmisbaar. Stigas vervult hierin een belangrijke kennisfunctie. In dat kader is in 2017 de rapportage 'Duurzaam werken in de agrarische en groene sector' opgesteld en het hiervan afgeleide boekje 'Scan Duurzaam Werken in Agrarisch en Groen'. In 2018 is er geen publicatie uitgekomen. Wel is er een ronde langs de sector-klankbordgroepen gemaakt, waarbij de meest recente sectorspecifieke factsheets en cijfers zijn gepresenteerd en besproken. In 2019 worden nieuwe factsheets samengesteld waarin ook gegevens uit de nieuwe RIE van Stigas worden meegenomen. De cijfers worden geüpdatet met nieuwe gegevens vanuit de PMO's, verzuim en vitaliteitsscan in het kader van Werken aan Morgen.

4.2 Sector-activiteiten

Voor de uitvoering van de sectoractiviteiten is tijd vrijgemaakt van de adviseurs en zijn adviseurs benoemd tot zogenaamde sectorspecialist. Enerzijds krijgen de verschillende sectoren de gelegenheid om (kleine) projecten door de adviseurs uit te laten voeren en anderzijds krijgen de sectorspecialisten daardoor meer kennis van de sector en automatisch ook meer binding met de vertegenwoordigers in de sector. Stigas krijgt hierdoor meer 'gezicht' in de sectoren.

Als sectorspecialisten zijn benoemd:

Sector	Sectorspecialisten	
Mechanisch Loonwerk	Peter Bredius	Sjoek van der Maarl
Hoveniers en Groenvoorziening	Sjoek van der Maarl	Peter Bredius
Glastuinbouw	Albert van der Burg	Ton Joosten / Iris Voorbergen
Open Teelten	Marcel van Diepen	Marieke van Esveld
Dierhouderij	Ger Meuwissen	Kees van Schanke / Adri van Kooten / Ton Joosten
Bos en Natuur en overige	Mirjam de Groot	Adri van Kooten

Ook voor 2018 is door de sectorspecialist in afstemming met de betreffende klankbordgroep een sector-activiteitenplan opgesteld. In alle sector-activiteitenplannen kwamen in ieder geval de volgende onderdelen naar voren:

- *Vraagbaakfunctie.* De sectorspecialist is beschikbaar voor vragen van vertegenwoordigers van de verschillende organisaties, maar ook als tweedelijns functionaris voor vragen van collegae.
- *Volgen van nieuwe ontwikkelingen.* Doel hiervan is om te kijken welke effecten deze ontwikkelingen hebben op de arbeidsomstandigheden. Positieve ontwikkelingen kunnen vervolgens gepromoot worden via bijvoorbeeld de arbeidsvriendelijke producten en bij ontwikkelingen met een negatief effect op de arbeidsomstandigheden wordt geprobeerd om in overleg met de leverancier/fabrikant dit te verbeteren.
- *Column in een vakblad.* Om veilig en gezond werken te promoten is in de meeste sectoren in het sector-activiteitenplan ruimte opgenomen om regelmatig in een vakblad te publiceren hierover.

Enkele opvallende sectoractiviteiten zijn:

- In de dierhouderij is gestart met een onderzoek door middel van interviews om een beter beeld te krijgen van de psychosociale arbeidsbelasting. Dit project loopt nog door in 2019.
- In de melkveehouderij is in samenwerking met een aantal bedrijfsverzorgingsdiensten een inventarisatie gestart naar incidenten met koeien.
- In de glastuinbouw is Stigas betrokken bij het veilig stapelen van Deense karren en is een soortgelijk project gestart rond chrysanthenknippers.

In diverse sectoren (bloembollen, mechanisch loonwerk, glastuinbouw, bos en natuur, hoveniers en groenvoorziening) worden door de sectorspecialisten in samenwerking met de afdeling communicatie structureel columns en artikelen aangeleverd voor de diverse vakbladen.

De sectorspecialisten zijn ook inhoudelijk verantwoordelijk voor het beheer van de arbocatalogi en de branche-RIE's in de verschillende sectoren. Ook in 2018 is in de verschillende sectoren weer gewerkt aan de arbocatalogi en zijn weer diverse nieuwe stukken aan de verschillende arbocatalogi toegevoegd of geactualiseerd.

4.3 Werken aan morgen

Stigas bevordert veilig, gezond en duurzame inzetbaarheid in de agrarische en groene sector. Aan duurzame inzetbaarheid geeft Stigas sinds 2012 invulling via het programma 'Werken aan morgen' (Wam). Het programma is de afgelopen jaren achtereenvolgens mogelijk gemaakt door ondersteuning vanuit ESF middelen (versie 1.0), het sectorplan agrarisch en groen (versie 2.0) en wederom ESF (versie 3.0). Werken aan Morgen 3.0 is op 1 september 2018 – vanwege subsidievoorwaarden – formeel en succesvol afgerond.

In het kader van Werken aan morgen zijn er circa 500 bedrijven met Stigas in gesprek gegaan over duurzame inzetbaarheid en hebben op basis hiervan een Bedrijfsinzetbaarheidsplan opgesteld. In het verlengde hiervan zijn bijeenkomsten met hun medewerkers gehouden. Inmiddels hebben meer dan 3.500 werkenden in de sector hun vitaliteit en loopbaanperspectief geïnventariseerd via de Vitaliteitsscan, waarna er met enkele honderden van hen, als daar reden toe was, individuele coachingsgesprekken zijn gevoerd.

Tijdens de uitvoeringsperiode van Werken aan Morgen zijn er daarnaast vele (sector)workshops, groeikrachtsessies, masterclasses, en startbijeenkomsten bij bedrijven en werknemers georganiseerd. In totaal kwam dit neer op 340 sessies met ruim 6.000 deelnemers.

Wam 3.0

Naast de Vitaliteitsscans, coachingsgesprekken en bijeenkomsten is er gedurende Wam 3.0 specifiek in digitale tools geïnvesteerd. Er is een e-learning ontwikkeld, met inspirerende visualisaties, om organisaties en werkenden te verleiden met duurzame inzetbaarheid aan de slag te gaan. Tevens biedt deze het onderwijs de mogelijkheid scholieren en studenten kennis te laten maken met de thematiek. Daarnaast is de basis opgeleverd voor een digitale 'mijnomgeving', die bedrijven in staat stelt inzetbaarheid van hun organisatie en medewerkers met nieuwe activiteiten, al dan niet met hulp van Stigas, door te ontwikkelen.

Het jaarlijkse symposium, waar sociale partners, werkgevers en werkenden ervaringen met elkaar delen wordt druk bezocht. De jaarlijkse Stigas Gezond & Vitaal Werken Prijs, die dan wordt uitgereikt, is een begrip geworden. De volgende editie vindt plaats op 7 februari 2019.

Wat Wam 3.0 ons specifiek heeft geleerd is dat naast werkgevers, ook werknemers zich steeds bewuster zijn van het belang van hun inzetbaarheid. Dit maakt de kansen op succesvolle effecten van inzetbaarheidsinitiatieven groter.

Nieuwe uitdagingen: Wam 4.0

Ondanks deze resultaten zijn we er echter nog niet. Zo zien we dat bedrijven, die een eerste stap gezet hebben, worstelen met het zetten van vervolgstappen. Ook zien we dat vooral grotere bedrijven (pakweg 25 medewerkers of meer) deelnemen; dit terwijl de meeste werknemers werkzaam zijn in kleinere bedrijven.

Op grond hiervan is inmiddels een vervolgplan geformuleerd: Wam 4.0. In lijn met de visie van Stigas geeft dit plan richting en invulling aan de ambitie van Stigas: samen met werkgevers, werkenden en de sector doorontwikkelen van veilig, gezond en duurzaam werken in de agrarische en groene sector.

4.4 Stof, Pak 't aan!

Stigas heeft in 2018 een subsidie ontvangen vanuit het ministerie van SZW voor een nieuwe campagne gericht op de reductie van blootstelling aan stof. In de campagne ligt de focus op de gevolgen van blootstelling aan agrarisch stof voor long- en luchtwegen. Met name aan agrarisch stof staan veel werkenden langere tijd bloot.

De campagne bestaat uit meerdere activiteiten. Via communicatie worden onder meer praktijkvoorbeelden online en via vakbladen gedeeld. Verder worden stofmetingen uitgevoerd bij bedrijven en krijgen zij gericht advies. Ook zullen er longfunctiemetingen worden uitgevoerd en zal bij een bezoek aan de bedrijfsarts extra aandacht zijn voor stof. Tot slot wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een stoftest waarmee een varkenshouder op een eenvoudige manier kan vaststellen of hij risico's loopt en of nadere maatregelen nodig zijn. Hiervoor wordt samengewerkt met het Institute for Risk Assessment Sciences van de universiteit van Utrecht (IRAS) en afgestemd met de Producten Organisatie Varkenshouderij (POV). De campagne loopt van december 2018 t/m december 2019.

De begeleidingsgroep 'Stof? Pak 't aan' zal betrokken worden bij activiteiten binnen de campagne. Verder wordt in 2019 bekeken hoe de informatie op de bestaande website in de toekomst ontsloten wordt. De huidige website wordt vernieuwd.

Afbeelding: veel werkenden in de agrarische sector staan langere tijd bloot aan stof

4.5 Zero accidents in 2020

Sinds enkele jaren coördineert Stigas het platform 'Zero accidents in 2020'. Het aantal ongevallen in de sector blijft te hoog. Waren er in 2017 7 dodelijke ongevallen, in 2018 ligt het totaal op 14 dodelijk ongevallen.

Deelnemers aan het platform zijn naast Stigas de werkgevers- en werknemersorganisaties LTO Nederland, Branchevereniging VHG, CUMELA Nederland, FNV, CNV Vakmensen. Ook de VBNE is aangesloten. Partijen die in het platform eveneens een bijdrage leveren zijn de overheid (RIVM en Inspectie SZW), erfbezoekers (namens Nevedi, ForFarmers en Nijhof-Wassink), een vertegenwoordiging van fabrikanten, importeurs van machines en mechanisatiebedrijven (Fedecom) en de zuivelsector.

Het doel van het platform is om kennis uit te wisselen en gezamenlijk op te trekken als het gaat om activiteiten en communicatie in de sector. In 2018 is het platform drie keer bijeen gekomen. In juni hebben de dragende leden van het platform een intentieverklaring ondertekend. De partijen geven hiermee te kennen de handen in elkaar te

willen slaan om het aantal ernstige ongevallen in de sector terug te dringen. Daarnaast is het project 'Veilig op 1' met ondersteuning vanuit ESF middelen van de grond gekomen. Dit project is in april 2018 van start gegaan en heeft een looptijd van twee jaar. Het biedt extra middelen om de ambitie van nul ongevallen bij bedrijven te realiseren door kennisontwikkeling, communicatie activiteiten tools en advies.

Samengevat voerde Stigas binnen het project de volgende activiteiten uit in 2018:

- Lancering Veilig op 1 op 12 september op de Agro Techniek Holland beurs.
- Ontwikkelen van een veiligheidscheck: waarmee bedrijven kunnen zien waar ze staan en welke stappen ze kunnen zetten naar een veilige werkcultuur.
- Aanzet voor ontwikkeling van een toolbox voor bedrijven (met o.a. handleiding leren van ongevallen).
- Geven van extra advies door Stigas adviseurs bij 750 bedrijven, gekoppeld aan de RIE.
- Aanzet ontwikkeling van een tool voor het makkelijk melden en leren van ongevallen (pilot).
- Extra aandacht voor oplossingen voor veiligheidsproblemen door de inzet van battles. Begin 2018 werd gezocht naar oplossingen voor de afscherming van de aftakas en in november is een batte uitgezet voor ludieke ideeën om elk bedrijf aan een preventiemedewerker te helpen.
- Start met inventarisatie van technische knelpunten bij ongevallen.
- Communicatie over veiligheid in diverse vakbladen en online.

4.6 Week van de werkstress

In de week van 14 tot en met 16 november 2018 is de week van de werkstress georganiseerd. In het hele land organiseren bedrijven activiteiten om werkstress aan te pakken en het werkplezier te vergroten. Stigas heeft aandacht voor het onderwerp is gevraagd middels een thema nieuwsbrief 'Op weg naar werkplezier'. Hierin was er aandacht voor:

- inhoudelijke tips over het herkennen van signalen van stress, het stimuleren van werkplezier en voorbeelden van voorlopende bedrijven
- een infographic met feiten en cijfers over werkstress, duurzame inzetbaarheid en werkplezier
- een actie waarbij coaching sessie met de Stigas Vitaliteitscoach verloot zijn.

4.7 Vertrouwenspersoon

Werkgevers zijn volgens de Arbowet verplicht om hun medewerkers te beschermen tegen de gevolgen van agressie en geweld, pesten, discriminatie en seksuele intimidatie. Naar aanleiding van vragen van werkgevers hoe dit het beste in te vullen heeft Stigas een zestal adviseurs opgeleid om de rol van externe vertrouwenspersoon voor bedrijven te vervullen. Bij deze vertrouwenspersoon kunnen medewerkers van werkgevers, die gebruik wensen te maken van deze dienstverlening van Stigas, terecht met meldingen of klachten over ongewenst gedrag. Stigas is in 2018 in het kader van een collectieve regeling gevraagd om te fungeren als vertrouwenspersoon voor de sector 'Open Teelten'. De glastuinbouw kent overigens een collectieve afspraak met een andere leverancier.

5. COMMUNICATIE EN VOORLICHTING

5.1 Website en voorlichtingsmateriaal

Stigas.nl en agroarbo.nl

In 2018 zijn we van start gegaan met de doorontwikkeling van de huidige websites. De website stigas.nl vormt de moederwebsite waarop de arbocatalogus en alle campagnes te vinden zijn.

De doelen van de doorontwikkeling van de websites zijn:

- Duidelijk neerzetten wie Stigas is, wat Stigas doet en haar stakeholders zijn
- Meer bekendheid geven aan Stigas.
- Betere online service kunnen bieden
- Weten wie onze bezoekers zijn.

Het beheer van de stigas.nl ligt geheel bij Stigas. De website wordt goed bezocht. Meest bezochte rubrieken zijn:

1. Homepage
2. Risico-inventarisatie en -evaluatie
3. Wie zijn wij/over Stigas
4. Diensten
5. Contact
6. Eikenprocessierups
7. Wie zijn wij?
8. Wie zijn wij?/organisatie
9. Nieuws
10. Preventief Medisch Onderzoek

Voorlichtingsmateriaal

Steeds meer communicatie vindt digitaal plaats, via de website, onze digitale nieuwsbrief en social media. Daarnaast worden vaak in combinatie daarmee folders en leaflets ontwikkeld, die tijdens bedrijfsbezoeken, voorlichtingen en beurzen worden uitgereikt. Het afgelopen jaar zijn onder meer folders uitgebracht over Stigas (zogenaamde corporate folder), de zelfstandigenpakketten, Werken aan morgen en vertrouwenspersoon.

5.2 Colland en VanColland magazine

De afdeling communicatie van Stigas neemt deel aan het Colland-communicatieteam, waarin ook communicatieadviseurs van de Sectorraad, BPL en Sazas deelnemen. Gezamenlijk ontwikkelen zij het Colland communicatiebeleid en zijn zij verantwoordelijk voor de communicatie met sociale partners, brancheorganisaties, bedrijven en bedrijfstakken. Hiervoor zijn de volgende gezamenlijke communicatiemiddelen ingezet: het magazine VanColland en de website www.colland.nl. Het gezamenlijke magazine VanColland verschijnt vier keer per jaar en heeft een oplage van 16.000. Werkgevers vormen hierin de grootste groep. Daarnaast ontvangen ook een groot aantal accountantskantoren het magazine. Stigas maakt graag gebruik van dit magazine om de eigen dienstverlening en specifieke onderwerpen onder de aandacht te brengen van alle bij Colland aangesloten bedrijven. Het afgelopen jaar heeft Stigas wederom een substantieel deel van dit blad met actuele thema's rond arbeidsomstandigheden, veiligheid en verzuimpreventie weten te vullen. Ondermeer is uitgebreid aandacht besteed aan de campagne Veilig op 1.

5.3 Sociale media

Stigas is ook actief op Facebook, Twitter en LinkedIn. De aanwezigheid van Stigas op deze social media kanalen is het afgelopen jaar gegroeid. Voorheen werden gemiddeld twee berichten per week geplaatst. Dit aantal is in het vierde kwartaal opgevoerd naar vijf maal per week. Aan de hand van een weekplanning per thema worden dagelijks berichten geplaatst.

De afdeling communicatie draagt ook zorg voor de webcare en reageren desgewenst op vragen of opmerkingen van online bezoekers.

In 2019 wordt uitgebreid onderzocht welk effect de vergroting van onze aandacht voor social media dit heeft:

- Nemen het aantal volgers toe?
- Welke kanalen hebben het grootste bereik?
- Welke onderwerpen spreken onze doelgroep het meest aan?

5.4 Digitale nieuwsbrief

In 2018 is de digitale nieuwsbrief zestien maal verschenen, waarvan drie specials:

1. Stormschade (18-1)
2. Agrarische sector tekent voor nul ongevallen (22-6)
- 3 Week van de werkstress (12-11)

De nieuwsbrief biedt actuele en praktische onderwerpen voor ondernemers en werknemers in alle sectoren. De artikelen in de nieuwsbrief staan ook op de website stigas.nl. Lezers van de artikelen komen automatisch op stigas.nl terecht. Zodoende trekken we meer bezoekers naar de website en roepen we op om daadwerkelijk actie te ondernemen, zoals een voor de bezoeker relevante dienst afnemen. De nieuwsbrief wordt zeer goed ontvangen. Het aantal abonnees voor de nieuwsbrief is het afgelopen jaar gestegen naar ruim 9.400 abonnees. De Stigas nieuwsbrief wordt gemiddeld door 26,3% (25% in 2017) van de abonnees geopend, wat beduidend meer is dan gemiddeld voor dit soort nieuwsbrieven in de agri en foodsector (ca 16,7%). Ook het aantal malen dat geklikt wordt op online links die verwijzen naar onderwerpen op stigas.nl, ligt met 3,3% (3,2% in 2017) beduidend hoger dan het gemiddelde van 1,8% in de agri en foodsector. Daarmee is de digitale nieuwsbrief een bijzonder belangrijk communicatiemiddel voor Stigas geworden.

5.5 Voorlichtingen, workshops en cursussen

De Stigasadviseurs hebben ook het afgelopen jaar een groot aantal voorlichtingen, workshops en cursussen verzorgd. Zoals de BHV cursussen, training preventiemedewerker en de trainingen Effectief omgaan met verzuim. Naar het Stigas voorlichtingsprogramma is altijd veel vraag. Het afgelopen jaar zijn wederom een kleine honderd presentaties verzorgd voor de verschillende sectoren. Specifieke onderwerpen die eruit sprongen waren duurzame inzetbaarheid, de nieuwe RIE, veiligheid op en rond het erf en teken en de ziekte van Lyme. Bijlage 3 geeft een overzicht van de voorlichtingen die Stigas in 2018 heeft verzorgd.

6. ORGANISATIE

6.1 Bestuur

Sinds medio 2015 is de uitvoeringsorganisatie van Stigas een zelfstandige organisatie, waarvan sociale partners in de sector, als bestuurders van de Stichting Gezondheidszorg Agrarische Sectoren eigenaar zijn. Voor de uitvoering van de medische activiteiten en de verzuimbegeleiding werkt Stigas onder andere nauw samen met Zorg van de Zaak. Onder meer wordt een vast dedicated team van bedrijfsartsen en re-integratieadviseurs ingehuurd van Zorg van de Zaak; dit mede ten behoeve van de dienstverlening voor Sazas.

Het afgelopen jaar is het bestuur van Stigas 5 keer bij elkaar geweest. De samenstelling van het bestuur ultimo 2018:

Leden:

LTO Nederland

Wim van den Boomen (werkgeversvoorzitter)
Peter Loef

Plaatsvervangende leden:

CUMELA Nederland

Riet Zweistra

Sander van Meer

Branchevereniging VHG

Ingrid Sangers

Egbert Roozen

FNV

Henk Onstwedder (werknemersvoorzitter)
Brenda de Jong

CNV Vakmensen

Jeroen Warnaar

Jaap Bosma

Adviseur Colland Bestuursbureau

Christ Essens

Directie/secretariaat

Math Creemers
Corrie Gerritse

6.2 Organisatie

Stigas voert collectief gefinancierde en aanvullend gefinancierde dienstverlening uit. Voor een zo transparant mogelijke scheiding tussen geldstromen vindt de uitvoering van de dienstverlening vanuit twee BV's plaats, te weten Stigas Services BV en Stigas Agrarisch Preventief BV. De uitvoering van de collectief gefinancierde of gelieerde dienstverlening vindt vanuit Stigas Agrarisch Preventief BV plaats, alle aanvullende dienstverlening vanuit Stigas Services BV. Bovendien is de uitvoeringsorganisatie in Stigas Services BV ondergebracht. Volgend schema laat een en ander zien:

Na de verzelfstandiging vanuit de Achmea organisatie in 2015 en het in dienst nemen van de preventieadviseurs eind 2016 heeft het accent gelegen op de verdere ontwikkeling van de dienstverlening. Leidend hierbij zijn onze kerncompetenties: eigenaarschap, klantgedrevenheid en samenwerken. Deze drie kerncompetenties zijn inmiddels onderdeel geworden van alle functiebeschrijvingen binnen Stigas.

Zoals al eerder aangegeven zijn de activiteiten van Stigas in hoofdzaak te onderscheiden in drie aandachtsgebieden, te weten die van kennis- en regiecentrum, uitvoerder van preventiediensten en verzuimbegeleiding. De dienstverlening wordt aangestuurd en gecoördineerd vanuit de landelijke staf, die in Woerden gehuisvest is. De kennis- en regierol gebeurt ook voor Sazas.

In de staf van Stigas zijn de volgende disciplines vertegenwoordigd: medisch adviseur, arbeidsdeskundig adviseur, arbeidshygiënisch adviseur, veiligheidskundige, arbeid- en organisatiedeskundige, gezondheidsonderzoeker, communicatieadviseur en interventieadviseur.

In Woerden zijn tevens gehuisvest:

- De Servicedesk, verantwoordelijk voor de centrale helpdesk- en loketfunctie voor alle inhoudelijke vragen over arbeidsomstandigheden, wetgeving en adviesdiensten van Stigas;
- De Verzuimdesk, verantwoordelijk voor de eerste intake van verzuimende werknemers en de operationele planning van de verzuimbegeleiding.

Overige activiteiten zijn onder meer:

- Kennis- en regiefunctie.
- Aansturing van de Stigas organisatie, inclusief de bij de uitvoering betrokken professionals van Zorg van de Zaak (dedicated bedrijfsartsen en re-integratieadviseurs)
- Volgen van wettelijke ontwikkelingen op het gebied van veilig en gezond werken en inzetbaarheid en het vertalen naar voorlichting, dienstverlening en/of beleidsvoorstellen.
- Opstellen en uitvoering van sector-activiteitenplannen.
- Verzorgen van voorlichtingen voor leden van bestuurlijke en daaraan gelieerde organisaties.
- Analyses en (trend)rapportages op (deel)sectorniveau, zoals over verzuim, arbeidsongeschiktheid, ongevallen, werkvermogen en vitaliteit, voortgang en inhoud risico-inventarisatie en –evaluatie (RIE).
- Ondersteuning van sociale partners bij inhoudelijke en/of politieke besluitvorming.
- Ontwikkeling en onderhoud op sector toegesneden dienstverlening en (online) tools, zoals de RIE, arbocatalogus, mijnomgeving, bedrijfsscan inzetbaarheid.
- Periodieke digitale Stigas Nieuwsbrief met nieuws en informatie over veilig, gezond en duurzaam werken
- Op sectorniveau entameren en uitvoeren van onderzoeken naar oorzaken van gezondheids- en veiligheidsrisico's en de vertaling naar sectoroplossingen.
- Het verkennen en effectueren van subsidiemogelijkheden, gericht op ontwikkeling en/of ondersteuning van nieuwe dienstverlening (van gulden een daalder maken).

6.3 Stigas gecertificeerd

Stigas is vanaf 2014 gecertificeerd voor ISO en Arbo. Aanleiding was de behoefte om op deze wijze de bescherming van privacygevoelige informatie aantoonbaar beter te regelen en de kwaliteit van de dienstverlening voortdurend te verbeteren. Als gecertificeerde arbodienstverlener kan Stigas daarnaast ook bedrijven en hun medewerkers volledig ondersteunen in hun behoeften en wettelijke verplichtingen als het gaat om duurzame inzetbaarheid en arbodienstverlening. Vanaf 2017 vallen ook de re-integratieactiviteiten van Stigas onder het certificaat.

6.4 Stigas preventie-adviseurs en klantteams

De preventieadviseurs zijn landelijk gespreid werkzaam en hebben contact met de dedicated opgestelde artsen en re-integratieadviseurs die vanuit Zorg van de Zaak zijn gedetacheerd. Uitgangspunt is om preventieadviseurs, re-integratieadviseurs en sectorartsen zoveel mogelijk met elkaar te laten samenwerken in het belang van de kwaliteit van de dienstverlening en de opbouw van kennis. Naast de vaste kern van adviseurs worden voor specifieke werkzaamheden of projecten op ad-hoc basis ook andere deskundigen ingehuurd.

Adviseur	Specialisme	Regio
Peter Bredius	Akkerbouw en vollegrondsteelt, Mechanisch Loonwerk, Machineveiligheid en geregistreerd Hoger Veiligheidskundige	Breda
Albert van der Burg	Glastuinbouw, Arbeidsdeskundige, EUREP/GAP	Westland
Marcel van Diepen	Bloembollen, witloftrekkerijen	Alkmaar
Marieke van Esveld	Fruitteelt, fysieke belasting, kinderen	Arnhem
Marieke Esmeijer	Geregistreerd arbeidshygiënist	
Mirjam de Groot	Bos en natuur, geitenhouderij, teken en de ziekte van Lyme, kinderen	Amersfoort
Ton Joosten	Paddenstoelenteelt, aspergeteelt	Venlo
Wim Klaucke	Akkerbouw, Middelbaar Veiligheidskundige	Groningen
Henry Kok	Fruitteelt, Middelbaar Veiligheidskundige	Arnhem/Enschede
Adri van Kooten	Akkerbouw, bos en natuur Melkveehouderij	Groningen
Sjoek van der Maarl	Mechanisch loonwerk, hoveniers en groenvoorziening, Hoger Veiligheidskundige	Haarlem
Ger Meuwissen	Varkens- en pluimveehouderijen, Middelbaar Veiligheidskundige, ARIE	Eindhoven
Kees van Schanke	Paardenhouderijen, maneges, Middelbaar Veiligheidskundige	Rotterdam
Albert Snapper	Algemeen	Apeldoorn
Iris Voorbergen	Boomteelt en vaste plantenteelt	Utrecht

BIJLAGE 1. Samenstelling klankbordgroepen 31-12-2018

Klankbordgroep Hoveniers en Groenvoorzieners

Naam	Namens	
Monique Holling	VHG	
IngridSangers	VHG	
JanBatenburg	VHG	
Theo Nieuwenhuizen	VHG	Gestopt in 2018
Frans van den Bos	VHG	Gestopt in 2018
Marjolein Dubbelaar	FNV	
Dirk Aaldering	FNV	
Rudi Aalberts	FNV	
Peter van der Beek	CNV Vakmensen	
Sjoek van der Maarl	Stigas	

Klankbordgroep Mechanisch Loonwerk

Naam	Namens	
C. van Zoest-Meester	CUMELA Nederland	Gestopt in 2018
Ira van Dijk	CUMELA Nederland	
Klaas Nagtegaal	CUMELA Nederland	
Ad Karelse	CUMELA Nederland	
Jochum Sijsma	FNV	
Brenda de Jong	FNV	
Rene van der Steen	Vakvereniging HZC	
Peter Bredius	Stigas	

Klankbordgroep Glastuinbouw

Naam	Namens	
Voorzitter		
Peter Loef	LTO Noord Glaskracht	
Eric Goos	LTO Noord Glaskracht	
Leendert de Jong	LTO Noord Glaskracht	
Henk Onstwedder	FNV	
Albert van der Burg	Stigas	

Klankbordgroep Dierhouderij

Naam	Namens	
Anton Butijn	NOP	
Jan Houdijk	LTO Schapenhouderij	
Vacature	LTO Melkveehouderij	Wordt in 2019 Wilco Brouwer de Koning
Ruud Pruijsten	FNRS	Gestopt in 2018
Henk Onstwedder	FNV	
ArieGroot	LTO paardenhouderij	Gestopt 2018
Theo Coumans	LTO pluimveehouderij	
Ger Meuwissen	Stigas	

Klankbordgroep Bos en Natuur

Naam	Namens	
André Efftink	FNV	
Brenda de Jong	FNV	
JacquelineKraan	CNV Vakmensen	
Jan Polman	IPC Groene Ruimte	
Henk JanJeurink	AVIH	
Wilma Roelfsema / Marlies Metsemakers	Staatsbosbeheer	
Mirjam Lammertink	Geldersch Landschap	
Mirjam de Groot	Stigas	

Klankbordgroep Open Teelten

Naam	Namens	
Voorzitter		
Ben Hasselo	LTO Akkerbouw	Gestopt in 2018
Mark André de la Porte	NFO	
Herman Bus	NFO	
Jan van Leeuwen	LTO Boomteelt	Nieuwe voorzitter
Walter Biemans	LTO Vollegrond	Gestopt in 2018
Marcella Bense	FNV	
Brenda de Jong	FNV	
Alfons Zwetsloot	Anthos	
Siem Groot	KAVB	Gestopt in 2018
Marcel van Diepen	Stigas	
Marieke van Esveld	Stigas	

BIJLAGE 2: Dodelijke ongevallen in 2018

1.	6 januari Harskamp	12 jaar Man	Melkveehouderij Gezinslid	Jongen komt om bij ongeval op melkveebedrijf
2.	Dronten	Man	Melkveehouderij Werknemer	Man wordt geraakt door stier en overlijdt aan zijn verwondingen
3.	4 april Balkbrug	49 jaar Man	Varkenshouderij Werknemer	Man komt om bij onderhoud aan brijvoermachine
4.	25 april Nijemirdum	19 jaar Man	Akkerbouw Werknemer	Man wordt bedolven onder lading uien
5.	30 april Naarden	52 jaar Man	Hovenier Ondernemer	Man rijdt met grasmaaier van vestingwal
6.	12 mei Oldehove	15 jaar Man	Melkveehouderij Gezinslid	Jongen valt in mestput en overlijdt 5 dagen later
7.	3 juni Riel	58 jaar Man	Mechanisch Loonwerk Ondernemer	Man komt onder hooibaal bij lossen van vrachtauto
8.	6 juni Maastricht	61 jaar Man	Bos en natuur Werknemer	Man komt onder kantelende grasmaaier
9.	6 augustus Zoelen	20 jaar Man	Fruiteelt Werknemer	Trekker komt in sloot terecht
10.	20 augustus Meliskerke	7 jaar Man	Melkveehouderij Gezinslid	Jongen wordt aangevallen door koe
11.	4 oktober Goirle	59 jaar Man	Paardenhouderij Ondernemer	Man krijgt trap van paard
12.	29 oktober Hilvarenbeek	77 jaar Man	Hoveniers en groenvoorziening Derde	Fietser komt onder boom
13.	7 november Callantsoog	27 jaar Man	Bloembollen Gezinslid	Man raakt bekneeld in/onder bollenpootmachine
14.	28 december Woudenberg	43 jaar Man	Bloembollen Ondernemer	Man raakt bekneeld in machine

Ondernemer: 4
Werknemers: 5
Gezinsleden: 4 waarvan 3 kinderen
Derden: 1 waarvan 0 kinderen

BIJLAGE 3: Overzicht voorlichtingen 2018

Nr.	Datum	Sector	Stigas-medewerker	Onderwerp
1	5-jan	Hoveniers	Mirjam de Groot	Duurzame inzetbaarheid
2	5-jan	Mechanisch loonwerk	Peter Bredius	Werken op hoogspanningsstations
3	8-jan	Hoveniers	Kees van Schanke	Startbijeenkomst WAM
4	16-jan	Hoveniers	Mirjam de Groot	Duurzame inzetbaarheid
5	16-jan	Hoveniers	Marieke van Esveld	Lichamelijke belasting
6	17-jan	Groen - Gemeente Amsterdam	Marieke van Esveld	Cursus Gezond Bewegen
7	24-jan	Melkveehouderij	Mirjam de Groot	Week werkstress, Duurzame inzetbaarheid
8	25-jan	Bos en Natuur	Mirjam de Groot	Werkschuurbijeenkomst Publieksagressie
9	25-jan	Diversen	Iris Voorbergen	Effectief omgaan met verzuim
10	29-jan	Hoveniers	Peter Bredius	RIE en Arbocatalogus
11	29-jan	Zorgboerderij	Ton Joosten	Week werkstress, Duurzame inzetbaarheid
12	31-jan	Mechanisch Loonwerk	Mirjam de Groot	Week werkstress, Duurzame inzetbaarheid
13	31-jan	Glastuinbouw	Iris Voorbergen	Werken aan morgen, ziekteverzuim
14	1-feb	Glastuinbouw Plantum	Albert van der Burg	Duurzame inzetbaarheid
15	2-feb	Bloembollen	Iris Voorbergen	Week werkstress, Duurzame inzetbaarheid
16	6-feb	Bos & Natuur	Marieke van Esveld	Cursus Gezond Bewegen
17	6-feb	Bos & Natuur	Marieke van Esveld	Cursus Gezond Bewegen
18	7-feb	Hoveniers	Marlies Kamps	Duurzame inzetbaarheid en rol van de OR
19	7-feb	Hoveniers	Marlies Kamps	Duurzame inzetbaarheid en rol van de OR
20	7-feb	Hoveniers	Sjoek van der Maarl	Fysieke belasting
21	7-feb	Hoveniers	Sjoek van der Maarl	Digi RIE
22	7-feb	Hoveniers	Sjoek van der Maarl	Fysieke belasting
23	9-feb	Mechanisch Loonwerk	Kees van Schanke	Toolbox veiligheid, gedrag en gezondheid
24	13-feb	Zorgboerderij	Wim Klaucke	Digi RIE
25	15-feb	Mechanisch Loonwerk	Kees van Schanke	Toolbox veiligheid, gedrag en gezondheid
26	16-feb	Zorgboerderij	Wim Klaucke	RIE herkennen en signaleren
27	16-feb	Mechanisch loonwerk	Iris Voorbergen	Week werkstress, Duurzame inzetbaarheid
28	21-feb	Glastuinbouw	Iris Voorbergen	Duurzame inzetbaarheid
29	21-feb	Groen -Gemeente Amsterdam	Marieke van Esveld	Cursus Gezond Bewegen
30	22-feb	Mechanisch Loonwerk	Peter Bredius	Fysieke belasting en verkeersveiligheid
31	22-feb	Glastuinbouw	Albert van der Burg	RIVM, gewasbeschermingsmiddelen
32	23-feb	Mechanisch loonwerk	Kees van Schanke	Toolbox veiligheid, gedrag en gezondheid
33	27-feb	Mechanisch Loonwerk	Peter Bredius	Werken in verontreinigde grond
34	28-feb	Mechanisch Loonwerk	Peter Bredius	Beroepsziekten
35	6-mrt	Dierhouderij	Ton Joosten	Digi RIE
36	8-mrt	Mechanisatiebedrijven	Sjoek van der Maarl	Zero-accidents en veiligheid
37	9-mrt	Hoveniers	Wim Klaucke	Duurzame inzetbaarheid, Nieuwe RIE
38	13-mrt	Mechanisch Loonwerk	Kees van Schanke	Toolbox veiligheid, gedrag en gezondheid
39	15-mrt	Glastuinbouw	Kees van Schanke	WAM, Duurzame Inzetbaarheid
40	15-mrt	Mechanisatiebedrijven	Peter Tamsma	Zero Accidents en veiligheid
41	22-mrt	Mechanisatiebedrijven	Henry Kok	Zero Accidents en veiligheid
42	3-apr	Bos & Natuur	Marieke van Esveld	Cursus Gezond Bewegen
43	3-apr	Bos & Natuur	Marieke van Esveld	Cursus Gezond Bewegen

Nr.	Datum	Sector	Stigas-medewerker	Onderwerp
44	6-apr	Hoveniers	Kees van Schanke	Toolbox in kader week van de teek
45	9-apr	Zorgboerderij	Kees van Schanke	Digi RIE
46	11-apr	Varkenshouderij	Ton Joosten	Digi RIE
47	11-apr	Bos, natuur & landschap	Mirjam de Groot	NEN Norm PBM preventie tekenbeten
48	12-apr	Glastuinbouw	Wim Klaucke	Workshop Calamiteitenplan, BHV
49	13-apr	Glastuinbouw	Wim Klaucke	Workshop Calamiteitenplan, BHV
50	16-apr	Hoveniers	Marieke van Esveld	Lichamelijke belasting
51	16-apr	Hoveniers	Marieke van Esveld	Accugereedschap
52	18-apr	Zorgboerderij	Wim Klaucke	Digi RIE
53	19-apr	Hoveniers	Kees van Schanke	Toolbox Week van de teek
54	19-apr	Bos en Natuur	Marieke van Esveld	Workshop Gezond Bewegen
55	19-apr	Hoveniers	Ton Joosten	Toolbox Week van de Teek
56	19-apr	Bos, natuur en landschap	Mirjam de Groot	NEN Norm en preventie tekenbeten
57	20-apr	Hoveniers	Kees van Schanke	Toolbox in kader week van de teek
58	25-apr	Dierhouderij	Ger Meuwissen	Gezondheid m.b.t. stof en medicatie
59	26-apr	Mechanisch loonwerk	Kees van Schanke	Toolbox veiligheid, gedrag en gezondheid
60	26-apr	Diversen	Albert van der Burg	Week van de RIE
61	4-mei	Mechanisch Loonwerk	Peter Bredius	Toolbox in kader week van de teek
62	8-mei	Mechanisch loonwerk	Peter Bredius	Digi RIE
63	9-mei	Hoveniers	Peter Bredius	Toolbox in kader week van de teek
64	17-mei	Diversen	Iris Voorbergen	Drijfveren (Groeikracht)
65	18-mei	Dierhouderij	Ger Meuwissen	Digi RIE
66	22-mei	Hoveniers	Mirjam de Groot	Preventie tekenbeten
67	24-mei	Bos & Natuur	Marlies Kamps	Workshop agressie 1
68	24-mei	Bos & Natuur	Marlies Kamps	Workshop agressie 2
69	29-mei	Mechanisch Loonwerk	Ton Joosten	Toolbox Week van de teek
70	13-jun	Melkveehouderij	Mirjam de Groot	Duurzame inzetbaarheid, tekenbeten
71	13-jun	Melkveehouderij	Mirjam de Groot	WAM, Digi RIE, tekenbeten
72	27-jun	Zorgboerderij	Mirjam de Groot	Duurzame inzetbaarheid
73	24-jul	Groenvoorziening	Marieke van Esveld	Praktijk instructie schooltuinmedewerkers
74	24-jul	Groenvoorziening	Marieke van Esveld	Praktijk instructie schooltuinmedewerkers
75	26-jul	Groenvoorziening	Marieke van Esveld	Praktijk instructie schooltuinmedewerkers
76	15-aug	Glastuinbouw	Albert van der Burg	Veiligheid en gezondheid
77	6-sep	Bos en Natuur	Iris Voorbergen	Duurzame inzetbaarheid
78	15-aug	Mechanisch Loonwerk	Mirjam de Groot	Preventie tekenbeten
79	9-jan	Hoveniers en Groenvoorziening	Sjoek van der Maarl	Digi RIE, arbocatalogus
80	9-jan	Hoveniers en Groenvoorziening	Sjoek van der Maarl	Digi RIE, arbocatalogus
81	2-aug	Mechanisch loonwerk	Kees van Schanke	Toolbox Veiligheid, gezondheid en gedrag
82	15-aug	Glastuinbouw	Albert van der Burg	Veiligheid en gezondheid
83	23-aug	Groenvoorziening	Marieke van Esveld	Praktijk instructie schooltuinmedewerkers
84	6-sep	Bos en Natuur	Iris Voorbergen	Duurzame inzetbaarheid
85	28-sep	Bos & Natuur	Marieke van Esveld	Lichamelijke belasting
86	28-sep	Bos en Natuur	Mirjam de Groot	Digi RIE en Arbocatalogus
87	30-sep	Dierhouderij	Ton Joosten	Digi RIE
88	5-okt	Bos en natuur	Henry Kok	Duurzame inzetbaarheid

Nr.	Datum	Sector	Stigas-medewerker	Onderwerp
89	8-okt	Bos en Natuur	Marlies Kamps	Duurzame inzetbaarheid
90	8-okt	Bos en natuur	Marlies Kamps	Vlammen zonder afbranden
91	9-okt	Zorgboerderij	Mirjam de Groot	RIE, arbocatalogus en preventiemedewerker
92	18-okt	Bos en Natuur	Mirjam de Groot	Duurzame inzetbaarheid
93	30-okt	Bos en Natuur	Wim Klaucke	Veiligheid en gezondheid
94	1-nov	Dierhouderij	Wim Klaucke	Veiligheid op het erf
95	2-nov	Dierhouderij	Ton Joosten	Onderwerpen vanuit Arbo-commissie
96	14-nov	Dierhouderij	Henry Kok	Veiligheid op het erf
97	20-nov	Glastuinbouw	Sjoek van der Maarl	Veiligheid en gezondheid
98	21-nov	Dierhouderij	Henry Kok	Veiligheid op het erf
99	22-nov	Dierhouderij/zorgboerderij	Marcel van Diepen	RIE, specifieke arbeidsomstandigheden.
100	23-nov	Mechanisch loonwerk	Mirjam de Groot	Veilig en gezond werken, arbocatalogus
101	27-nov	Dierhouderij	Henry Kok	Veiligheid op het erf
102	29-nov	Mechanisch loonwerk	Sjoek van der Maarl	Veilig Loonwerk
103	3-dec	Mechanisch loonwerk	Ger Meuwissen	Toolbox leren van ongevallen
104	4-dec	Compostverwerking	Marieke van Esveld	Tilinstructie
105	4-dec	Compostverwerking	Marieke van Esveld	Tilinstructie
106	7-dec	Mechanisch loonwerk	Kees van Schanke	Toolbox ongevallen, RIE en arbocatalogus
107	10-dec	Varkenshouderij	Ger Meuwissen	Veilig en gezond werken
108	11-dec	Compostverwerking	Marieke van Esveld	Tilinstructie
109	14-dec	Bloembollen	Marcel van Diepen	Sectorspecifieke arbeidsomstandigheden.
110	14-dec	Mechanisch loonwerk	Marcel van Diepen	Toolbox ongevallen, RIE en arbocatalogus
111	17-dec	Fok Studiegroep Zeeland	Kees van Schanke	Veiligheid op het erf, RIE en arbocatalogus
112	18-dec	Hoveniers en Groenvoorziening	Sjoek van der Maarl	De nieuwe RIE, arbocatalogus
113	19-dec	Alle sectoren	Ton Joosten	Wetgeving, RIE
114	27-dec	Melkveehouderij	Ger Meuwissen	Wetgeving, RIE